

ZAMONAVIY TA'LIMDA SHAXSNING HAYOTIY KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI

Niyozov Vali Alimardonovich

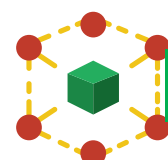
Samarqand Oriental universitetining 1-kurs magistranti

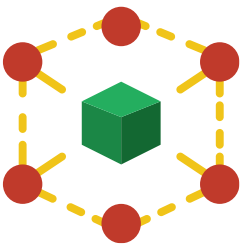
Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tizimida shaxsning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishning metodik asoslari tahlil qilinadi. Xususan, muammoli o'qitish, loyihaviy faoliyat, debat va munozaralar, rol o'ynash hamda interfaol metodlarning o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, kommunikativ kompetensiya, ijodiy yondashuv va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, ushbu metodlarning musiqa ta'limi jarayoniga integratsiyasi orqali o'quvchilarning emotsional-intellektual rivojlanishi, estetik didi va ijtimoiy faolligini oshirish imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: muammoli o'qitish, loyihaviy faoliyat, musiqa ta'limi, tanqidiy fikrlash, kreativ fikrlash, kommunikativ kompetensiya, emotsional intellekt

Zamonaviy globallashtirish sharoitida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonlari inson kapitalini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Bugungi kunda ta'limning asosiy maqsadi nafaqat o'quvchilarga nazariy bilimlar berish, balki ularning amaliy faoliyatga tayyorligini ta'minlash, ya'ni hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishdan iboratdir. Shu jihatdan, shaxsning hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi.

Hayotiy ko'nikmalar tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida shaxsning kundalik hayotda samarali faoliyat yuritishini ta'minlovchi kompetensiyalar majmui sifatida talqin etiladi. Ushbu ko'nikmalar tarkibiga tanqidiy va kreativ fikrlash, kommunikativ kompetensiya, muammoni hal qilish, qaror qabul qilish, hamkorlikda ishlash hamda emotsional intellekt kabi tarkibiy qismlar kiradi. Mazkur ko'nikmalar shaxsning ijtimoiy moslashuvi, kasbiy muvaffaqiyati va umuman hayot sifatini belgilovchi muhim omillar hisoblanadi.

An'anaviy ta'lim modelida bilimlarning reproduktiv o'zlashtirilishi ustuvor bo'lgan bo'lsa, zamonaviy ta'lim paradigmasida o'quvchining faol subyekt sifatida ishtiroki, mustaqil bilim olish va amaliy ko'nikmalarni egallash jarayonlari markaziy o'rin egallaydi. Bu esa ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan keng foydalanishni taqozo etadi.

Shaxsning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirish metodikasida muammoli o'qitish (Problem-Based Learning) alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur metod o'quvchilarning real hayotiy vaziyatlarga asoslangan muammolarni tahlil qilish va ularning yechimlarini izlash jarayonida analitik va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi. Shu bilan birga, loyihaviy o'qitish (Project-Based Learning) metodikasi orqali o'quvchilar nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiya qilish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa ularning ijodiy yondashuvi va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Bundan tashqari, debat va munozara metodlari o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Muammoli o'qitish (Problem-Based Learning)

Bu metodda o'quvchilarga real hayotiy muammolar beriladi va ular mustaqil ravishda yechim topishga harakat qiladi. Natijada:

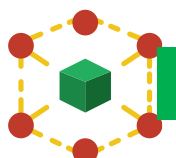
- Analitik fikrlash rivojlanadi
- Mustaqil qaror qabul qilish shakllanadi.

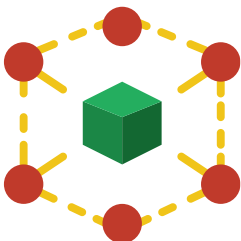
Muammoli o'qitish metodini musiqa darslarida qo'llash o'quvchilarning tanqidiy va analitik fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, o'quvchilarga biror musiqiy asarni tinglab, uning mazmuni, kayfiyati va g'oyasini aniqlash, yoki turli ijrochilik variantlarini solishtirib, qaysi biri ifodaliroq ekanligini asoslab berish topshirig'i beriladi. Bunday yondashuv o'quvchilarda musiqani chuqur tahlil qilish, mustaqil fikr yuritish va asoslangan xulosalar chiqarish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Loyihaviy faoliyat (Project-Based Learning)

O'quvchilar ma'lum bir loyiha ustida ishlash orqali bilim va ko'nikmalarni amaliyotda qo'llaydi.

- Jamoada ishlash ko'nikmasi rivojlanadi

- Mas'uliyat hissi shakllanadi

Loyihaviy o'qitish metodikasi musiqa fanida ayniqsa samarali bo'lib, o'quvchilarning ijodiy va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, o'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, ma'lum bir mavzu asosida musiqa loyihasini ishlab chiqadi: konsert dasturi tuzish, milliy qo'shiqlarni o'rganish yoki yangi musiqiy kompozitsiya yaratish. Ushbu jarayonda ular rejalashtirish, vazifalarni taqsimlash va natijani taqdim etish kabi muhim hayotiy ko'nikmalarni egallaydi.

Ushbu metodlar yordamida o'quvchilar o'z fikrini mantiqiy asoslash, dalillash va himoya qilish ko'nikmalarini egallaydi. Rol o'ynash (role-play) texnologiyasi esa o'quvchilarda empatiya, ijtimoiy rollarni anglash va muomala madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlar, xususan, "aqliy hujum", "klaster" va "insert" usullari o'quv jarayonini faollashtirish bilan birga, bilimlarni chuqur o'zlashtirishga zamin yaratadi.

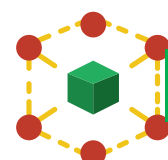
Debat va munozara metodlari musiqa darslarida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, "Zamonaviy musiqa an'anaviy musiqadan ustunmi?" yoki "Jonli ijro va fonogramma: qaysi biri samaraliroq?" kabi mavzularda munozaralar tashkil etilishi mumkin. Bu esa o'quvchilarda o'z fikrini erkin ifoda etish, dalillar bilan asoslash va boshqalarning fikriga hurmat bilan qarash madaniyatini shakllantiradi.

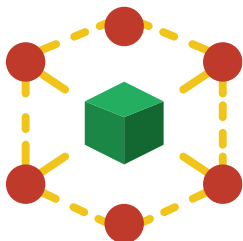
Shunday qilib, zamonaviy pedagogik metodlarni musiqa ta'limiga integratsiya qilish o'quvchilarda nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni, balki muhim hayotiy kompetensiyalarni ham shakllantirish imkonini beradi. Bu esa ularning har tomonlama rivojlangan, ijodiy va ijtimoiy faol shaxs sifatida kamol topishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchining roli ham sifat jihatdan o'zgarib bormoqda. O'qituvchi endilikda bilimlarni tayyor holda beruvchi emas, balki o'quvchilarning mustaqil o'rganish faoliyatini tashkil etuvchi, ularni rag'batlantiruvchi va yo'naltiruvchi subyekt sifatida faoliyat yuritadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. A.Q.Munavvarov "Pedagogika" o'quv qo'llanma Toshkent-1996, O'qituvchi nashriyoti.

2. U.I.Inoyatov, N.A.Muslimov, D.I.Ro‘ziyeva, M.H.Usmonboyeva.

“Pedagogika” nopedagogik oliy ta’lim muassasalari uchun darslik, Toshkent-2016, Nizomiy nomidagi TDPU.

3. Aliqulova M.M., “Innovatsion pedagogika” uslubiy qo‘llanma, Toshkent2012, Iqtisodiyot unversiteti – TDIU nashriyoti.

4. N.Muslimov, M.Usmonboyeva, D.Sayfurov, A.To‘rayev, “Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari” o‘quv-metodik qo‘llanma, Toshkent-2015, “Sano-standart” MCHJ bosmaxonasi.

5. N.Maxmudov, “O‘qituvchi nutq madaniyati” darslik, Toshkent-2007, Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti.

6. К.Б. Холиков. Диезли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари. Science and Education 3 (9), 416-421.

7. К.Б. Холиков. Бемолли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари ва креативлиги. Science and Education 3 (10), 533-539.

8. К.Б. Холиков. Теоретические основы определения механических свойств музыкальных и шумовых звуков при динамических воздействиях.. Scientific progress 2.

